

شمسایه‌ها:

- سیستان و بلوچستان - کرمان - یزد - اصفهان - سمنان - خراسان رضوی - افغانستان
- استان در حاشیه شرق لوت قرار دارد.
- استان بین دو بلوک لوت در غرب و بلوک هلمند افغانستان در شرق قرار گرفته است.

فعالیت گروهی ۱-۱

۱- نام استان‌های هم جوار با استان خراسان جنوبی را در جای مناسب روی نقشه بنویسید. استان خراسان رضوی (شمال) - استان سمنان (شمال غربی) - سیستان و بلوچستان (جنوب شرقی) - کرمان (جنوب غربی) - استان یزد (غرب) - افغانستان (شرق) اصفهان (غرب).

۲- تأثیر موقعیت جغرافیایی را بر رشد و توسعه استان تجزیه و تحلیل کنید. استان خراسان جنوبی تحت تأثیر عرض جغرافیایی (۳۵-۳۰ درجه شمالی)، ارتفاع از سطح دریا، دوری از منابع رطوبتی ناهمواری‌ها و مجاورت با دشت لوت و دشت کویر، از شرایط اقلیمی خشک و بیابانی در نواحی پست و آب و هوای نیمه خشک در نواحی کوهستانی و مرتفع برخوردار است و به همین دلیل، عمده‌ترین عامل توسعه در این استان، کمبود و وجود بیابان و شوره‌زارها است.

ناهمواری‌های استان

الف) سرزمین‌های مرتفع:

- ۱- شمالی (کوه‌های آهنگران، شاسکوه، کوه سیاه) ۲- مرکزی (باقران، مؤمن‌آباد) ۳- جنوبی (باران، کوه سرخ و ...)

ب) سرزمین‌های پست:

شمال غرب، شمال شرق و جنوب غرب دشت‌ها به صورت دق و کویر است و از نظر کشاورزی اهمیت چندانی ندارد.

ج) تپه‌ها در استان:

دارای گسل‌های فراوان و فعال، با پهنه خطرپذیری بسیار زیاد؛ از جمله: گسل‌های نهبندان در جنوب و نای بند در غرب.

د) راه‌های مقابله با زلزله:

- ۱- تهیه نقشه گسل‌ها ۲- عدم ساخت و ساز در محدوده گسل‌ها ۳- مقاومت و سبک‌سازی

فعالیت گروهی ۲-۲

۳- مناطق پایکوهی استان چه ویژگی‌هایی دارند؟ مناطق پایکوهی استان به علت بارش و وجود سیلاب‌ها، خاک تکامل بیشتری یافته و ابرفتی است، به همین دلیل مناطق مساعدتری برای کشاورزی و سکونت می‌باشند.

۱۲

فعالیت گروهی ۲-۲

۳- چند مورد از گسل‌های فعال در استان را نام ببرید. ۱- اردکول ۲- دوست‌آباد ۳- دشت بیاض ۴- نوزاد ۵- خراشاد ۶- نهبندان ۷- ناینند.

www.sakoye10hom.blog.ir

درس ۳

آب و هوای استان

عوامل مؤثر بر آب و هوای استان: ۱- عرض جغرافیایی ۲- ارتفاع ۳- دشت لوت و دشت کویر ۴- دوری از منابع رطوبتی ۵- ناهمواری‌ها و جهت آنها ۶- توده‌های هوا

مخاطرات طبیعی

۱- خشکسالی: کاهش محصولات کشاورزی، دامی، افت سطح آب‌های زیرزمینی، فقر مراتع
۲- سیل راه‌های مقابله: تهیه نقشه خطر وقوع سیل، رعایت حریم رودخانه، اجرای طرح آبخیزداری، هشدار و پیش‌بینی‌ها و...
۳- سرمازدگی

۱۴

فعالیت گروهی ۳-۱

۱- با توجه به تصاویر شکل ۱-۳ تفاوت آب و هوای خشک و نیمه خشک را بنویسید. در نواحی خشک، میزان بارندگی ۲۵۰-۱۰۰ میلی‌متر و پوشش گیاهی تُنک است ولی در مناطق نیمه خشک، میزان بارندگی ۴۵۰-۲۵۰ میلی‌متر و پوشش گیاهی نسبتاً زیاد و با بارندگی تابستانه همراه است.

۱۹

فعالیت ۳-۲

۱- با توجه به جدول ۱-۳ گرم‌ترین و سردترین شهرستان‌های خراسان جنوبی را مشخص کنید. سردترین قاین، گرم‌ترین طبس
۲- با توجه به نقشه ۳-۶ پرباران‌ترین و کم‌باران‌ترین مناطق استان را مشخص کنید. کم‌باران‌ترین طبس و پرباران‌ترین قائنات

www.sakoye10hom.blog.ir

درس ۴

منابع آب استان

الف) سطحی: ۱- رودها (فصلی و اتفاقی‌اند) از جمله: رود بمرود (خوشبخت یا حاجی‌آباد) رودخانه فخرود - رودخانه شورقاین (کال دو نخ) - رودخانه شور بیرجند (شاهرود) تنها رودخانه دائمی حوضه آبریز دشت لوت است.

مهم‌ترین سد: سد رزه روی رودخانه فخرود

ب) آب‌های زیرزمینی: چاه‌های عمیق، نیمه عمیق، چشمه، قنات‌ها

مشکلات آب استان: کمبود منابع، تبخیر بالا، کیفیت نامناسب، بهره‌برداری بی‌رویه

خاک: افق‌های خاک تکمیل نشده است. مانند خاک‌های نواحی بیابانی

پوشش گیاهی:

الف) جنگلی: ۱- ذخیره‌گاه‌های جنگلی (حفاظت از گونه‌های درختی ایجاد شده است). ۲- پارک‌های جنگلی ۳- جنگل‌های نیمه‌انبوه (شهرستان‌های درمیان، قاینات، سرایان)

مهم‌ترین مشکلات جنگلی: ۱- شرایط سخت اقلیمی ۲- بهره‌برداری بی‌رویه ۳- افزایش تخریب

ب) مراتع: دارای انواع: ۱- متراکم ۲- نیمه متراکم ۳- کم تراکم - مهم‌ترین گونه‌های مرتعی: آغوزه شیرین، آویشن و ...

عوامل تخریب مراتع

عوامل طبیعی: کمبود بارندگی، خشکسالی، آفات نباتی

عوامل انسانی: چرای بی‌رویه، بوته‌کشی، تغیر کاربری

مناطق حفاظت‌شده: ۱- آرک و گرنک (شهرستان خوسف) ۲- درمیان ۳- شاسکوه (شهرستان زیرکوه) ۴- مظفری (شهرستان فردوس)

۵- کجی نمکزار (نهبندان) ۶- ریاض شور (فردوس) ۷- ناینندان (شهرستان طبس)

۱- حوضه‌های آبریزی را که در محدوده استان ما قرار دارند نام ببرید. حوضه آب ریز دشت لوت - دق پتکان - هامون هیرمند - کویر مرکزی

۴- علت منحصر به فرد بودن رود شور بیرجند (شاهرود) چیست؟ این رودخانه تنها رودخانه دائمی حوضه آبریز دشت لوت است.

شما برای حل مشکلات و محدودیت‌های مربوط به آب در استان چه راهکارهایی پیشنهاد می‌کنید؟ ۱- احداث سد ها و بند های مناسب برای ذخیره کردن آب‌های روان و سیلاب‌ها ۲- اجرای عملیات آبخیزداری و طرح‌های آبخوان و پخش سیلاب ۳- ترویج روش‌های نوین آبیاری در بخش کشاورزی ۴- تصفیه فاضلاب‌ها و استفاده مجدد از آب‌های تصفیه شده

۱- عوامل انسانی نقش بیشتری در تخریب مراتع استان دارد یا عوامل طبیعی؟ چرا؟ عوامل انسانی، زیرا انسان با چرای بی‌رویه دام، بوته‌کشی برای تأمین سوخت و تغییر کاربری مراتع به زمین‌های مسکونی و کشاورزی، به شدت به مراتع آسیب وارد نموده است.

۲- راهکارهای شما برای جلوگیری از تخریب مراتع استان چیست؟ ۱- جلوگیری از تغییر کاربری مراتع ۲- جلوگیری از چرای بیش از حد دام‌ها ۳- دادن سوخت‌های فسیلی تا از بوته‌کشی ممانعت شود.

۳- وظیفه ما در قبال حفظ عرصه‌های جنگلی و مراتع استان چیست؟ در ابتدا باید در حفظ آن تلاش کرده و آنها را تخریب نکنیم، در درجه بعد باید در فرهنگ‌سازی و آگاهی‌دادن از اهمیت آن به افراد جامعه تلاش کنیم تا حفظ این نعمت خدادادی دغدغه همه افراد جامعه باشد.

۲- وظیفه شهروندان در حفاظت از محیط زیست چیست؟ ۱- همه در برابر حفظ محیط زیست مسئولیم. ۲- ایجاد آگاهی و فرهنگ‌سازی یکی از مهم‌ترین وظایف در این رابطه است. ۳- از ریختن زباله‌ها در تفرجگاه‌ها باید پرهیز کنیم. ۴- از کندن بوته، قطع کردن درختان، روشن کردن آتش بپرهیزیم. ۵- از شکار حیوانات و آلوده کردن آب‌ها باید جداً خودداری کنیم.

۲- مناطق حفاظت‌شده استان را نام ببرید. مناطق حفاظت‌شده: ۱- ارک و گرزگ ۲- دریان ۳- شاسکوه ۴- مظفری ۵- کچی نمک ۶- رباط شور ۷- نایبندان

درس ۵

جلوگیری از گسترش بیابان‌ها

۱- عملیات بیومکانیکی بیابان‌زدایی ۲- احداث کانال آبیاری ۳- احداث بادشکن ۴- احیای جنگل‌های دست‌کاشت

آبخیزداری: جهت مقابله با سیل، خشکسالی و بیابان‌زدایی ایجاد می‌شود.

آبخوان‌داری: برای پخش سیلاب؛ مانند شهرستان بیرجند

مشکلات زیست‌محیطی: آلودگی هوا، آلودگی آب‌های ناشی از فاضلاب، آلودگی صوتی، آلودگی بصری

عوامل مؤثر در آلودگی هوای استان: ۱- منابع آلاینده ثابت (بخش خانگی، تجاری، صنایع) ۲- متحرک (وسایل نقلیه موتوری)

۳- وزش بادهای شدید، همراه با ماسه

راه‌های مقابله با آلودگی هوا در استان: افزایش فضای سبز، تعویض خودروهای فرسوده، ترویج فرهنگ استفاده از وسایل حمل و

نقل عمومی و دوچرخه، تثبیت ماسه‌های روان

مهم‌ترین منابع آلاینده آب: الف) پساب‌های صنعتی ب) پساب‌های خانگی

۱- با توجه به این که بیش از ۸۱ درصد مساحت استان را بیابان‌ها در بر گرفته است، چگونه می‌توان از آنها استفاده صحیح به عمل آورد؟ تولید انرژی خورشیدی یا بادی - استفاده از جاذبه‌های گردشگری نواحی بیابانی - ترتیب دادن مسابقات ورزشی خاص نواحی بیابانی - بررسی‌ها و کاوش‌های علمی نواحی بیابانی

۱- عملیات بیابان زدایی که با صرف هزینه‌های سنگین به منظور جلوگیری از گسترش بیابان‌های استان انجام می‌شود، چه فوایدی دارد؟ با گسترش بیابان‌ها و حرکت ماسه‌های روان مزارع، شهرها و روستاهای اطراف بیابان‌ها در معرض خطر قرار می‌گیرند و آسیب می‌بینند و از سوی دیگر باعث مهاجرت جمعیت به نواحی دیگر می‌شوند و نیز محیط زیست به شدت آسیب می‌بیند، بنابراین جلوگیری از گسترش بیابان‌ها سیاست مثبتی است.

۴- چرا آبخیزداری و آبخوان‌داری از راهکارهای مهم در نواحی بیابانی محسوب می‌شود؟ در انجام عملیات آبخیزداری، از یک سو مانع ایجاد سیلاب‌های مخرب می‌شود و از سوی دیگر آب را به درون زمین نفوذ می‌دهد تا در فصول خشک، به مرور منابع آب زیرزمینی تقویت شده و مانع از توسعه بیابان‌ها شود؛ در عملیات آبخوان‌داری نیز یکی از اهداف همین مورد است.

۵۷

www.sakoye10hom.blog.ir

فعالیت ۲-۵

۲- برای کاهش مشکلات زیست محیطی در استان چه راهکارهای پیشنهاد می‌کنید؟ افزایش فضای سبز - تثبیت ماسه‌های روان - تصفیه فاضلاب‌های مسکونی و بیمارستانی - تعویض خودروهای فرسوده ۵ - استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی و ...

۵۹

فعالیت ۳-۵

۲- آثار زیست محیطی فعالیت کوره‌های آجرپزی در اطراف شهرها چیست؟ این کوره‌های آجرپزی به خصوص بعضی از آنها که از سوخت‌های غیر مجاز، از قبیل خرده لاستیک‌ها و زغال سنگ استفاده می‌کنند، به شدت عامل آلودگی محیط زیست هستند.

۶۲

فعالیت ۴-۵

۳- برای اصلاح فعالیت واحدهای صنعتی آلاینده هوا چه راهکارهایی را پیشنهاد می‌کنید؟ خروج واحدهای آلاینده هوا به خارج شهر - استفاده از تکنولوژی‌های نوین در صنایع - استفاده از سوخت‌های پاک در صنایع - تصفیه آب‌های مورد استفاده در صنایع و استفاده مجدد از آن

درس ۷

پیامدهای مهاجرت به شهرها

پیدایش حاشیه نشینی، کمبود خدمات، افزایش ترافیک، گرانی مسکن، رشد مشاغل کاذب

۷۱

فعالیت ۱-۷

۱- کم بودن میزان گروه سنی ۶۵ ساله و بیشتر در مقایسه با سایر گروه‌های عمده سنی در استان خراسان جنوبی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ با توجه به پراکندگی سنی در هرم سنی استان، بالا بودن نیروی فعال و جوان را مشاهده می‌کنیم و این مطلب به این معناست که مسئولین استان باید در جهت ایجاد اشتغال، تحصیل و مسکن در استان برنامه‌ریزی داشته باشند.

۷۳

www.sakoye10hom.blog.ir

فعالیت ۳-۷

۱- راهکارهای مناسب برای کاهش مهاجرت روستائیان به شهرها را بیان کنید. الف) اجرای پروژه‌های آب رسانی ب) دادن سرمایه برای اجرای روش‌های آبیاری نوین ج) مساعدت دولت برای ایجاد اشتغال در روستا د) توسعه امکانات بهداشتی و آموزشی
۲- نقش تشکیل استان خراسان جنوبی در کاهش میزان مهاجرت به خارج از استان را بررسی کنید. با این اقدام بودجه‌های تخصیص یافته به استان عادلانه‌تر مورد استفاده قرار می‌گیرد، در نتیجه امکان اجرای پروژه‌های مختلف فراهم شده و این امر باعث توسعه شهرها و روستاها می‌شود، در نتیجه با افزایش اشتغال، میزان مهاجرت کاهش یافته است.

درس ۸

شیوه‌های زندگی در استان

الف) تقسیم‌بندی کوچ‌نشینان: ۱- کوچ‌رو، مانند عشایر سارانی، سربیشه، سهل‌آباد و سلم‌آباد ۲- نیمه کوچ‌رو، مانند عشایر تاجیک، ناامید و گل‌میران، بیشتر عشایر استان، نیمه کوچ‌رو هستند.

ب) زندگی روستایی: روستاها از نوع متمرکزند (به دلیل نوع خاک، آب) - منابع درآمد روستائیان: زراعت، دامداری، صنایع دستی، پرورش زنبور عسل و شتر.

مشکلات روستاهای استان: مهاجر فرستی، کاهش نیروی کار، کاهش تولید، کشاورزی سنتی

ویژگی‌های بافت قدیم شهرها: معابر کم‌عرضی، سقف گنبدی، مصالح کم‌مقاوم، وجود ساباط

زیستگاه قوم «ساگارت» زبان مردم: فارسی دری؛ در جنوب استان زبان عربی و بلوچی متداول است. مهم ترین صنایع دستی؛ قالی بافی (فرش های مرغوب، مود و درخش) ریسندهی و بافندگی، سفالگری، نمد مالی، سبد بافی، گلیم بافی

فعالیت ۹-۱

۸۳

- ۱- فرهنگ را تعریف کنید؟ مهم ترین و غنی ترین منبع هویت سازی هر قوم و تکیه گاه رشد و توسعه آن است.
- ۲- اهمیت خرده فرهنگ ها را بنویسید. شناخت و حفاظت از میراث فرهنگی گذشتگان و مطالعه خرده فرهنگ های بومی و محلی، از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

فعالیت ۹-۵

۹۲

www.sakoye10hom.blog.ir

- ۲- چند مورد از صنایع دستی استان را نام ببرید؟ قالی بافی - پارچه بافی - گلیم بافی - سبد بافی - نمد مالی - سفالگری

فعالیت ۱۰-۴

۹۸

- ۱- چند مورد از اتفاقاتی که در دوره خلفای عباسی در استان ما رخ داد، بنویسید. ۱- استادسیس ۲- ورود امام محمد تقی به قهستان ۳- ورود طایفه باقریه به این خطه

فعالیت ۱۰-۵

۹۹

- ۳- نقش مدرسه شوکتیه در توسعه فرهنگی و اقتصادی استان خراسان جنوبی را به طور مختصر بررسی کنید. در دوره قاجاریه که اندیشه های جدید از اروپا وارد ایران شد، خراسان جنوبی هم تحت تأثیر این اندیشه های جدید واقع گردید و حکام این منطقه را به این فکر انداخت که مدارس به سبک جدید در این خطه راه اندازی کنند؛ لذا بعد از دارالفنون در تهران و مدرسه رشديه در تبریز، مدرسه شوکتیه در بیرجند تأسیس شد.

مناطق نمونه گردشگری خراسان جنوبی

- ۱- منطقه نمونه گردشگری بشرویه ۲- بند دره بیرجند ۳- درخش و آسیابان (قهستان) ۴- مصعبی کریمو در سرایان ۵- چنشت و ماخونیک در سریشه ۶- خرو، اصفهک و نای بند طبس ۷- تون و باغستان - آبگرم فردوس ۸- پودر جمهر قاین ۹- دهسلم در نهبندان

فعالیت ۱۲-۱

۱۱۰

- ۲- برای این که صنعت گردشگری کمترین آسیب را به محیط طبیعی وارد کند، شما چه راهکارهایی پیشنهاد می کنید؟
- بالا بردن سطح فرهنگ و دادن آموزش های لازم ۲- حفاظت و مراقبت جدی ۳- ایجاد اقامتگاه های مناسب در مناطق هدف
- ۲- گذاشتن علائم هشدار دهنده لازم در مناطق هدف

فعالیت ۱۲-۲

۱۱۰

- با توجه به ویژگی های جغرافیایی و فرهنگی استان خراسان جنوبی، برای توسعه صنعت گردشگری در این استان چه راهکارهایی را پیشنهاد می کنید؟ الف) احداث هتل ها و مجتمع های گردشگری ب) ایجاد نمایشگاه و تبلیغ و شناساندن ناذبه های استان ج) تسریع و توسعه حمل و نقل در استان
- تفاوت جاذبه های تاریخی - فرهنگی، مذهبی با جاذبه های طبیعی را بیان کنید. جاذبه های گروه اول انسانی است و به نوعی به سان مربوط می شود اما جاذبه های نوع دوم طبیعی است و مربوط به جذابیت های طبیعی اعم از حیوانات، گیاهان، غارها و ... است.

www.sakoye10hom.blog.ir

توانمندی های اقتصادی استان

الف) زراعت: که در سال های اخیر به دلیل کمبود آب، کشت گلخانه ای توسعه یافته است. ب) باغداری. مناطق کوهستان میوه های هسته دار و مناطق دشت انار، پسته و ...

ج) دامپروری

محدودیت های کشاورزی: محدودیت منابع آب، تغییر کاربری زمین، نخلام خرده مالکی، عدم ایجاد مگا ترازیون کشاورزی بخش صنعت و توانمندی ها: ۱- وجود ذخایر معدنی ۲- نزدیکی بازار مصرف افغانستان و آسیای میانه ۳- مسیر ترانزیتی شرق ۴- وجود نیروهای جوان ۵- وجود امکانات زیربنایی

- ۱- چند مورد از توانمندی‌های استان را نام ببرید؟ الف) تولید زعفران ب) تولید پنبه ج) وجود ذخایر عظیم معدنی د) نزدیکی به بازارهای مصرف افغانستان و کشورهای آسیای میانه ه) وجود نیروهای جوان و با استعداد
- ۳- برای کاهش محدودیت‌های کشاورزی در استان ما، چه راهکارهایی را پیشنهاد می‌کنید؟ الف) یکپارچه‌سازی اراضی ب) استفاده از روش‌های نوین آبیاری ج) تغییر کشاورزی از روش‌های سنتی به روش‌های مکانیزه د) جلوگیری از تغییر کاربری اراضی

درس ۱۴ و ۱۵

- الف) محدودیت‌های مهم: ۱- کمبود منابع آب ۲- فرسایش خاک ۳- فقدان شبکه جمع‌آوری فاضلاب ۴- توسعه نیافتگی بخش صنعت ۵- نبود راه ریلی
- ب) راهبردهای پیشنهادی: ۱- بهره‌برداری از آب‌های سطحی ۲- نوسازی زیرساخت‌های کشاورزی ۳- بهره‌برداری اصولی از منابع طبیعی ۴- توسعه بخشی صنعت ۵- گسترش خدمات بازرگانی ۶- جذب و نگهداری نیروی انسانی

- ۱- پروژه‌های عمرانی پس از انقلاب اسلامی توسط کدام نهادهای انقلابی اجرا شد؟ جهاد سازندگی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
- ۲- چند مورد از طرح‌های عمرانی مهم و زیربنایی را که باعث شکوفایی اقتصاد استان ما بعد از انقلاب شده است، نام ببرید.
- ۱- ایجاد شهرک‌های صنعتی ۲- توسعه عمران روستاها (راه، آب، برق، گاز) ۳- توسعه راه‌ها ۴- ایجاد صنایع مختلف تولیدی (سیمان، لاستیک و ...)

- ۱- از اقدامات مهم و با ارزش نظام جمهوری اسلامی در زمینه آموزش و پرورش، تأسیس ..... و ..... بوده است. مراکز تربیت معلم - مدارس شبانه روزی
- ۳- راه اندازی واحدهای جدید بهداشتی پس از انقلاب با چه هدفی انجام گرفته است؟ با هدف دسترسی بیشتر مردم به خدمات بهداشتی و درمانی به خصوص در مناطق روستایی انجام گرفت.

- ۱- توسعه استان ما با چه مشکلات و محدودیت‌هایی مواجه است؟ کمبود منابع آبی، فرسایش خاک، نیمه مکانیزه بودن کشاورزی، پراکندگی اراضی، وجود نظام خرده سالگی، کمبود ریزش‌های جوی، استفاده از روش‌های سنتی آبیاری
- ۳- به نظر شما، محقق شدن کدام اهداف و راهبردهای توسعه، در استان ما سریع‌تر امکان‌پذیر است؟ چرا؟ راهبردهای کشاورزی با توجه به سکونت بالای مردم در روستاها دارای اهمیت بسیاری است به همین علت باید تمرکز سیاست‌های برنامه‌ریزان، در درجه اول به این بخش اهداف راهبردی باشد. در درجه بعد گردشگری، به دلیل ارزش افزوده بالا و نقش آن در ایجاد اشتغال، با توجه به نمونه‌های آن در استان‌های دیگر دارای اهمیت بسیاری است.